

در سال‌های اخیر، اخبار، تصاویر، ویدئو و فایل‌های صوتی جعلی در دسرهای زیادی را برای عموم جامعه ایجاد کرده‌اند. آیا در سال پیش‌رو می‌توان این مشکل را حل کرد؟

غریبال اخبار جعلی

عرفان کسرایبی یکی از دغدغه‌های «هری فرانکفورت» (Harry Frankfurt)، فیلسوف مشهور آمریکایی، در کتاب مشهورش یعنی «در باب حرف مفت» همین شایعات بی‌اساس و اصطلاحاً اخبار جعلی (Fake News) است. او در کتاب خود، حرف مفت را از حرف راست و حرف دروغ تفکیک می‌کند و توضیح می‌دهد که چطور رسانه‌ها با بمباران تبلیغاتی، ایده‌های بی‌اساس و اخبار جعلی را به مخاطبان خود عرضه می‌کنند.

مناقشات بسیاری دامن زده است؛ می‌تواند به گفته‌ی بسیاری از صاحب‌نظران، ارتباطات اجتماعی و حتی امنیت اقتصادی افراد را هم به خطر بیندازد. رمز عبور صوتی که در بانک‌ها و مؤسسات مالی و بیمه و برای در امان ماندن از دست سارقان اینترنتی به کار می‌رود، کار کرد خود را از دست خواهد داد و به چالشی بزرگ تبدیل خواهد شد.

نرم‌افزار VoCo که قادر به ایجاد تغییر در پیام‌های صوتی است، از سوی عده‌ای «فوتوشاپ صوتی» لقب گرفته است. اگر راهکاری برای تشخیص فایل‌های صوتی و تصویری ساختگی از اصل وجود نداشته باشد، نه تنها در حوزه‌ی فردی و اجتماعی که حتی در مقیاس کلان سیاسی بین کشورها بحران‌هایی به وجود خواهد آمد که عواقب وحشتناکی برای بشریت به دنبال خواهد داشت. نقل یک سخن جعلی از ترامپ یا پوتین، اگر راهی برای تشخیص واقعی بودن صدا و تصویر وجود نداشته باشد می‌تواند جهان را به آشوب بکشد.

تشخیص تصاویر فوتوشاپ شده

این مشکل بزرگ بر سر تفکیک و تشخیص تصاویر فوتوشاپی از اصل تا حد زیادی رفع شده است. در سال‌های اخیر، نرم‌افزارهای پیشرفته‌ای معرفی شده‌اند که می‌توانند تصاویر و حتی اخبار جعلی را شناسایی کنند. این نرم‌افزارها با کمک هوش مصنوعی، قبل از هر چیز تصاویر و عکس‌های مشابه عکس موجود را در شبکه‌های مختلف جست‌وجوی می‌کنند، همه‌جای فضای اینترنت را زیر و رو می‌کنند تا ببینند آیا این عکس یا مشابه آن جایی دیگر در اینترنت وجود دارد یا نه.

نرم‌افزار تشخیص اخبار جعلی، در ادامه یک گام دیگر هم برمی‌دارد و جست‌وجوی می‌کند تا ببیند که آیا متن یا عکس همخوانی دارد یا این که پس از انتشار، دست‌کاری شده و جعلی است. برخی از این نرم‌افزارها در قالب مرورگر وب عمل می‌کنند و به کاربر هشدار می‌دهند که تصویر انتشار یافته در یک صفحه‌ی اینترنتی اصل است یا دست‌کاری شده و جعلی. افزونه‌ی News Verifier یکی از نرم‌افزارهایی است که می‌تواند به ما بگوید کدام خبر و تصویر، احتمالاً ساختگی است. این افزونه با جست‌وجوی سوابق عکس منتشر شده و همچنین با در نظر گرفتن زمان انتشارهای قبلی آن می‌تواند اطلاعات بسیاری از جعلی یا اصل بودن هر عکس به دست آورد.

بارها و بارها دیده شده که تصاویر حادثه‌ای که سال‌ها پیش و در آن سوی جهان اتفاق افتاده؛ به عنوان تصاویر حادثه‌ای تازه در جای دیگری از دنیا منتشر می‌شود. این اتفاق ابتدا نادر نیست و مسئله‌ای است که هرروزه به دفعات بسیار در شبکه‌های اجتماعی رخ می‌دهد

دوربین‌های دیجیتال، دست‌کاری عکس با اهداف و اغراض سیاسی پدیده‌ی رایجی بوده است. سال ۱۹۲۰ (۱۲۹۹) در تصویر منتشر شده از «ولادیمیر لنین»، رهبر انقلاب روسیه، جای دو نفر خالی است؛ «لئو تروتسکی» و «لئو کامنوف». انقلابیونی که بعدها مورد غضب استالین قرار گرفتند و به همین جهت از تصویر اصلی حذف شدند. امروزه و با گسترش شبکه‌ی جهانی اینترنت، کاربران اینترنتی تنها یک کلیک تا دامن زدن به تصاویر دست‌کاری شده و اخبار جعلی فاصله دارند.

بدترین بخش ماجرا آن جاست که کاربران معمولی و نا آشنا با تفکر نقادانه، هم به انتشار تصاویر جعلی شتاب می‌بخشند و هم به اخبار ساختگی. برای مثال بارها و بارها دیده شده که تصاویر حادثه‌ای که سال‌ها پیش و در آن سوی جهان اتفاق افتاده؛ به عنوان تصاویر حادثه‌ای تازه در جای دیگری از دنیا منتشر می‌شود. این اتفاق ابتدا نادر نیست و مسئله‌ای است که هرروزه به دفعات بسیار در شبکه‌های اجتماعی رخ می‌دهد. برای مثال، ۳۰ آذر ۱۳۹۰، وبسایت npr.org مقاله‌ای دربار‌ی تحولاتی که به «بهار عربی» مشهور شده بودند، نوشت؛ به عبارت دقیق‌تر آنچه با نام «بهار عربی در مصر» شناخته می‌شود. عکسی در این مقاله منتشر شده بود که در آن، زنی مصری را نشان می‌داد که زیر پای یک سرباز مصری لگد می‌شد. دقیقاً همین عکس حدود یک سال بعد در توئیتر ظاهر شد؛ اما خبر دوم هیچ‌سختی با خبر اول نداشت و این بار، عکس به حمله‌ی گارد ملی ونزوئلا به تظاهرکنندگان نسبت داده شده بود.

کابوس بزرگ، نرم‌افزار شبیه‌سازی صدا

نرم‌افزارها و اپلیکیشن‌ها به بخش جدایی‌ناپذیر زندگی ما تبدیل شده‌اند؛ اما نرم‌افزارهای ویرایش متن و عکس و فیلم و صدا به قدری پیشرفت کرده‌اند که نگرانی امنیتی بزرگی را پدید آورده‌اند؛ منظورمان فیلم‌ها یا عکس‌ها یا صداهایی جعلی است که تشخیص جعلی بودن آن‌ها به‌سادگی ممکن نیست. کمپانی‌های بزرگی مانند «گوگل»، «فیسبوک»، «اپل» و «آمازون» به صورت جدی روی پروژه‌های تشخیص صدا کار می‌کنند و هدف از آن هم به صورت عمده، ساده‌سازی رابطه‌ی کاربر با دستگاه است. حال تجربه‌ای را تصور کنید که در آن، نه تنها صدای سیاستمداران بلکه صدای تک‌تک ما با نرم‌افزارهای دست‌کاری صوتی جعل شود. نرم‌افزارهایی مثل «Adobe Voco» که به بحث‌ها و

اخبار جعلی و شیوع بیماری‌های واگیردار

گاهی این اخبار جعلی در حوزه‌هایی وارد می‌شوند که می‌تواند سلامت عمومی را هم به خطر بیندازد. سال‌ها پیش در ۱۹۹۸ (۱۳۷۷)، «اندرو ویکفیلد» مقاله‌ای را در نشریه‌ی «لانست» منتشر کرد که اثرات سوء آن با گذشت سال‌ها همچنان قربانی می‌گیرد. او در مقاله‌ی خود ادعا کرده بود که واکسن سه‌گانه‌ی سرخک و سرخچه و اوریون، به بروز اوتیسم می‌انجامد. ادعای اشتباه او اگر چه بعدها رد شد، اما در سال‌های پس از انتشار مقاله باعث شد بسیاری از والدین از واکسیناسیون کودکان خود امتناع کنند؛ مسئله‌ای که بر اساس آمارهای منتشر شده به شیوع معنادار بیماری سرخک در جهان انجامیده است. تنها در سال ۲۰۱۷ (۱۳۹۶)، پنجاه و هشت مورد ابتلا به سرخک در ایالت مینه‌سوتا در آمریکا ثبت شده است و این یعنی بزرگ‌ترین موج شیوع این بیماری در تمام ۲۰ سال گذشته.

این که چرا عده‌ای از واکسیناسیون خودداری می‌کنند، غیر از دلایل مذهبی یا فرقه‌ای (مانند آمیش‌ها در آمریکا)، زیر سر اخبار جعلی و بخش‌هایی از جامعه است که با علم و روش علمی آشنایی ندارند و به شدت تحت تأثیر اخبار جعلی قرار می‌گیرند. اخبار جعلی و تئوری‌های توطئه برای بسیاری جذاب است. فرد تصور می‌کند به اسرار جهان دست یافته و از اخباری مطلع است که در دسترس همگان نیست. گروه‌های بزرگی از جامعه هر خبری را بدون بررسی منبع آن به اشتراک می‌گذارند و به نشر سریع اخبار جعلی یاری می‌رسانند. مطالعه‌ی درباره‌ی ماهیت انتشار اخبار جعلی نشان می‌دهد که هیچ اشتراکی بین کسانی که اخبار دروغ و جعلی منتشر می‌کنند و کسانی که خبرهای علمی یا منبع مشخص را به اشتراک می‌گذارند، وجود ندارد؛ به گفته‌ی «دیوید گریمز» فیزیکی‌دان از «دانشگاه کوبین» در بلغارستان، گویا این دو گروه اجتماعی در دو دنیای جداگانه زندگی می‌کنند.

اخبار جعلی در کشاکش تاریخ

انتشار اخبار جعلی سابقه و تاریخچه‌ای طولانی دارد؛ اما در هیچ دوره‌ی تاریخی‌ای مانند امروز باورپذیر و گسترده نبوده است. امروزه با ظهور شبکه‌های اجتماعی، انتشار اخبار جعلی و نرخ پخش خبر، در مقایسه با گذشته شتاب بیشتری گرفته است. سال‌ها پیش از اختراع اینترنت و

انسان در بند اعداد

جنبش خودسنجی

جنبش خودسنجی (The quantified-self movement)

یک روش فکری است که بر اساس آن افراد با بهره‌گیری از فناوری به جمع‌آوری اطلاعات پیرامون متغیرهای مختلف زندگی روزمره می‌پردازند و تلاش می‌کنند کیفیت زندگی خود را از طریق ارزیابی اطلاعات جمع‌آوری شده بهبود بخشند. «دن ارلی» (Dan Ariely) استاد روان‌شناسی و اقتصاد رفتاری در «دانشگاه دوک کارولینای شمالی» معتقد است که این روش خودسنجی که این روزها همه‌گیر شده، به تصمیم‌گیری‌های اشتباهی در زندگی انسان خواهد انجامید. به باور او باید میان دریافت اطلاعات از یک سو و فهم و درک و پردازش آن اطلاعات از سوی دیگر تفاوت قائل شد.

برای مثال نمودارهای مربوط به اطلاعات کالری موجود در غذاها، هشدار درباره‌ی خطرات از سال پیامک چین رانندگی یا پیامدهای استعمال دخانیات، صرف‌نظر از این که اطلاعات زیادی در اختیار افراد جامعه می‌گذارد، در عمل تأثیر اندکی در تغییر رفتار جمعی دارد. یکی از پیامدهای کسب اطلاعات فراوان، در محاسبه‌ی میزان کالری دریافتی روزانه است که در سال‌های اخیر به شکل فزاینده‌ای گسترش پیدا کرده است. فرد به صورت روزانه با حجم عظیمی از نمودارها درباره‌ی میزان کالری غذاها بمباران می‌شود و گاهی به قدری گیج می‌شود که حتی ممکن است از ادامه‌ی برنامه‌ی رژیم غذایی دست بکشد؛ در بست مثل روزهایی که فرد با استفاده از داده‌های اپلیکیشن یقین پیدا کرده است که کالری بسیار کمی دریافت کرده، اما نتیجه‌ی ترازو هیچ تغییر مشهودی قابل توجهی را نشان نمی‌دهد. این موضوع می‌تواند اثر روانی منفی داشته باشد و به ایجاد ناامیدی در فرد بینجامد.